VAIRĀK KĀ 100 GADU POĻU IZGLĪTĪBAI LATVIJĀ

DR EDVARDS SELIŠKA

RĪGA, 2026

16.-19.GS.

- Poļu izglītībai Latvijā ir senas vēsturiskas saknes, īpaši Latgalē.
- Jau 16.–17. gadsimtā nozīmīga bija jezuītu darbība, savukārt 1757. gadā Krāslavā tika dibināts garīgais seminārs.
- 19. gadsimta otrajā pusē, pēc 1863. gada poļu sacelšanās apspiešanas un rusifikācijas pastiprināšanās, poļu izglītība Latvījā (Latgalē) lielā mērā pārgāja neoficiālā vidē, saglabājoties katoļu baznīcā, muižnieku organizētās neoficiālās skolās un ģimenēs
- Politehniskā institūta loma poļu inženiertehniskajā izglītībā 19.gs beigās.

POĻI LATVIJĀ

- 20.gs. pirmajā pusē poļi bija viena no lielākajām Latvijas mazākumtautībām. 1930. gadā Latvijā dzīvoja aptuveni 59 374 poļi jeb ap 3% no valsts iedzīvotājiem. *(Polijā citi dati-ap 70 000)*
- Lielākā daļa dzīvoja Latgalē, īpaši Daugavpilī, Rēzeknē un Ludzā, kā arī Ilūkstes apriņķī un Rīgā. Poļu kopiena aktīvi piedalījās arī Latvijas politiskajā un sabiedriskajā dzīvē (Saeimas, valdību locekļi).

20.GS. 20.-30.GADI

- Visstraujāk poļu izglītības sistēma attīstījās pēc Latvijas neatkarības izveidošanas.
- 1919./1920. mācību gadā darbojās 17 poļu pamatskolas ar 3600 skolēniem.
- 1921. gadā Izglītības ministrijā tika izveidota īpaša Poļu izglītības pārvalde.
- Sistēma savu augstāko punktu sasniedza 1930./1931. mācību gadā, kad Latvijā darbojās **49 poļu izglītības iestādes: 45 pamatskolas, viena arodskola un trīs ģimnāzijas**, kurās kopumā mācījās 5692 skolēni un strādāja 296 skolotāji.
- Galvenās poļu ģimnāzijas atradās Rīgā, Daugavpilī un Rēzeknē

SABIEDRISKĀ DZĪVE

- Poļu skolas bija cieši saistītas ar plašāku kopienas kultūras dzīvi. Rīgā darbojās Poļu teātris, tika izdota poļu prese, savukārt Latvijas Poļu savienība palīdzēja skolām ar grāmatām un veicināja jauniešu studijas Polijas augstskolās.
- Vienlaikus pastāvēja arī praktiskas problēmas: daudzi skolēni nāca no trūcīgām ģimenēm, bet daļai skolotāju trūka atbilstošas pedagoģiskās izglītības

1934.-1940.G.

- Situācija mainījās pēc Kārļa Ulmaņa 1934. gada apvērsuma. Valsts īstenotās latviskošanas ietvaros tika likvidēta autonomā Poļu izglītības pārvalde un paaugstināts minimālais skolēnu skaits skolas atvēršanai.
- Rezultātā poļu skolu tīkls ievērojami saruka, un 1939./1940. mācību gadā bija palikušas 16 poļu pamatskolas un poļu klases Daugavpils 2. apvienotajā ģimnāzijā

PSRS POSMS

- Otro pasaules karu poļu izglītības sistēma nepārdzīvoja. Padomju okupācijas laikā sākās skolu sovjetizācija un pedagogu represijas, bet vācu okupācijas laikā poļu izglītības iespējas tika vēl vairāk ierobežotas.
- Pēc kara Daugavpilī poļu ģimnāzija uz laiku tika atjaunota, taču 1948. gadā padomju vara to slēdza un pārveidoja par krievu skolu.

20./21.GS.

- Poļu izglītības atjaunošana sākās 1989. gadā, Trešās Atmodas laikā. Nozīmīga loma tajā bija Itai Kozakevičai un Latvijas Poļu savienībai. Tika atjaunotas poļu skolas un bērnudārzi galvenokārt Daugavpilī, Rēzeknē, Krāslavā un Rīgā.
- Nenoliedzama rusifikācijas ietekme uz daļu poļu kopienas.
- Latvijas poļu centieni dažādu politisko režīmu apstākļos saglabāt savu valodu, kultūru un nacionālo identitāti.

